

Az elvakart seb esztétikuma

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 20. szám, 2019. május 17.

Szüdi Jánosnak bizonyára igaza van, a trianoni békeszerződés 100. évfordulójára létrehozandó Nemzeti Összetartozás Emlékhelyének ötlete *„abból az agyból pattant ki, amelyik felhatalmazta önmagát arra, hogy egyedül hozzon fontos, mindenkit érintő, jelentős költségkihatással járó döntéseket ebben az országban”* (*Nem, nem, soha!*, ÉS, 2019/19., május 10.).

Ezt igazolja az, hogy Wachsler Tamás, a Steindl Imre Program vezetője 2012. június 27-én az ELTE BTK kari tanácsstermében még szót sem ejtett róla a *Szoborháború és területrendezés* elnevezésű rendezvényen. Azt jelentette be akkor, hogy a Kossuth teret a két gróf, Tisza István és Andrássy Gyula szobra zárja majd le. Tisza Istváné visszakerül régi helyére, a „vörös gróf” szobrától megtisztított területre, Andrássy pedig József Attiláéra. Ez utóbbi a Dunához közel, a Garibaldi utca feljárójánál kap helyet. Rákóczi szobra megmarad, Kossuthét viszont kicserélik a jelenleg Dombóváron álló „eredetire”, illetve annak egy hű másolatára.

Wachsler akkori bejelentése szerint egy új emlékmű is helyet kap majd a régi-új téren, az 1956-os sortűz áldozatainak tiszteletére. Mivel ez stílusban és koncepcióban nehezen lenne illeszthető a neobarokk környezetbe, egy szinttel mélyebben helyezik majd el. Az Országházat tervező Steindl Imre annak idején egy roppant korszerűnek számító szellőztetőrendszert épített. Magából a házból vezettek alagutak a téren elhelyezett „kopolyák”-hoz, melyeken keresztül a légcseré megtörtént. Ezekre az alagutakra már nincsen szükség, az egyiket kibontják, és ebben helyezik el az 56-os emlékművet.

A koncepció megváltozott, és túlcsoordult a tér határain. Az 56-os emlékmű terve feledésbe merült, helyette született meg a nemzeti összetartozást szimbolizáló árok terve. Az Alkotmány utca torkolatától a Honvéd utcáig terjed majd az a száz méter hosszú, négy méter széles lejtő, amelynek a végén egy hasadozott gránittömb mutatja az egykori dicsőséges magyar glóbusz széttöredezését. Rajta pedig örökmécses jelzi a „nemzeti sorstragédia” sosem múló emlékezetét.

Az emlékmű esztétikai értékben valószínűleg eléri a 2018 júniusában bemutatott *Trianon* című magyar rockopera szintjét. De ez legalább néma lesz, az alkotók tanulhattak az elnémuló Wass Albert-szobor hangszoftverének kudarcából. Őrzéséről is fognak nyilván gondoskodni, nehogy az éj leple alatt célzott rendeltetésének meg nem felelő módon – közösségi illemhelyként – használják a Trianon fájdalma iránt érzéketlenek.

A százméteres árok falára véletlenszerű sorrendben kerül majd fel az „elcsatolt” települések neve. Miközben magának az egész emlékműnek a koncepciójáról nem alakult ki érdemleges vita, a feliratokról igen. Volt, aki családneveket vésetett volna a falba a veszteséget érzékeltetendő. De mi ennek az emlékműnek, ennek a nyílt „lövészároknak” (Szüdi János) az üzenete száz évvel a békekötés után? Ez: nem felejtünk, nem nyugszunk bele, nekünk még mindig fáj. És hogy ez a makacs nem felejtés, konok bele nem nyugvás, örökké tartó fájdalom nemzeti önazonosságunk elidegeníthetetlen része. Ahogy a radikális jobboldali pártok meg szokták fogalmazni: nem is (igazi) magyar az, akinek Trianon nem fáj.

Idestova tizenöt éve tagjai vagyunk egy európai közösségnek, jórészt azok az államok is, amelyhez ma az „elcsatolt területek” tartoznak. Útleveél nélkül utazhatunk Brassóba, Kolozsvárra, Rohoncra vagy Lévára. Tanulhatunk, munkát is vállalhatunk ott. A fantomfájdalomból a pragmatikusan gondolkodó ember ma már csak a fantomot látja, a fájdalmat nem érzékeli.

Aki pedig járatos a történelemben, azt is tudja, hogy az úgynevezett Nagy-Magyarország soha nem volt az

irredenta dalok magyar „mennyország”-ja. Lakosainak kevesebb mint a fele volt magyar anyanyelvű. Sokféle nép és kultúra bonyolult konfliktusokkal terhelt történelmi alakulata volt, melyre az összetartozás érzése csak nagyon áttételesen volt jellemző.

Az Alkotmány utcát végighasító árok a kormányzati emlékezetkultúra új darabja, nem a békévé oldó emlékezésé, hanem a konfliktus elmélyítéséé. Az emlékezetkultúra nemcsak az emlékezés imperativusát jelenti, hanem a felejtését is. A gyógyulás útja a felejtésen keresztül vezet. Számos történelmi példa bizonyítja ezt, egyet idézek.

Sztálin 1952 tavaszán jegyzéket intézett a Német Szövetségi Köztársasághoz, amelyben felajánlotta a német újraegyesülés lehetőségét. Legfontosabb feltétele az lett volna, hogy a németek véglegesen mondjanak le az Odera-Neisse határtól keletre fekvő területekről. Adenauer nem bocsátkozott tárgyalásokba. Götz Aly szerint helyesen, hiszen „a német társadalom 1952-ben még nagyon távol állt attól, hogy Königsberg, Breslau, Allenstein, Stettin és Danzig elvesztését elfogadja, és minden olyan szövetségi kormány, amely készen állt volna egy ilyen veszteség elfogadására, rögtön elveszítette volna a többségét.” (*Volk ohne Mitte. Die Deutschen zwischen Freiheitsangst und Kollektivismus*, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main 2015, 150.)

Negyven évvel később Helmut Kohl le tudta vezényelni az újraegyesítési tárgyalásokat anélkül, hogy az „elcsatolt” keleti városok komolyan szóba kerültek volna. A németek megtanultak rájuk Kalinyingradként, Wrocławként és Gdańskként gondolni. A jótékony felejtés enyhítette, meg is szüntette az elvesztés fájdalmát. Persze nem is kellett egy memento falain a soha nem volt régi dicsőség színhelyeként találkozniuk velük.